

Perfil social

DESIGUALTATS SOCIALS A LA CIUTAT DE BARCELONA

PEP GÓMEZ. Psicòleg. Ajuntament de Barcelona

Introducció

Barcelona està situada a la costa del Mediterrani, al nord de les illes Balears, en la part oriental de la Península Ibèrica, al peu de la muntanya de Montjuïc i la del Tibidabo, des d'on descendeix suaument fins al mar. Les seves coordenades són: latitud 41° 24'42" N. i longitud 2° 7'42" E. de Greenwich. Té una superfície de 99'07 Km², 13,2 km de litoral i 5,2 km de platges. La temperatura mitjana anual és de 16,1°C, les màximes es donen durant el mes d'agost amb una mitjana d'entre 25 i 26°C i les mínimes durant el mes de gener amb unes mitjanes d'entre 8 i 9°C. La humitat relativa mitjana és del 71,8%, i la pressió atmosfèrica de 1.014,5 h/Pa. La ciutat compta amb 10.470.320 m² de calçades, 5.642.140 m² de voreres i 1.060.400 m² de places. Distribuïts pel seu territori hi ha 136.576 arbres censats.

Segons les últimes dades de què disposem i que fan referència al municipi, el nombre de persones censades és de 1.643.542, cosa que representa una densitat de població de 16.500 hab./km². L'1,4% de la població censada té nacionalitat estrangera. El 42'7% dels habitants ha nascut fora de la ciutat. Prop d'una cinquena part dels ciutadans són majors de 65 anys, i els menors de 14 anys no arriben al 15%. Per cada 100 nens hi ha 120 vells. El nombre de fills per dona en edat fèrtil és de 1,06; l'edat mitjana quan neixen els fills és de 29,9 anys. La natalitat està al voltant de 8,18 naixements per cada 1000 habitants. La mortalitat és de 9,33 defuncions per cada

1.000 habitants i, per tant, el creixement vegetatiu és de signe negatiu, i fa vuit anys que es manté aquesta tendència. El saldo migratori també és de signe negatiu des de fa quinze anys i al llarg d'aquest període el nombre de persones que han abandonat la ciutat ha estat de 313.742, mentre que el nombre de persones que hi han arribat ha estat de 158.529. L'esperança de vida és de 73,3 anys per als homes i de 80,7 per a les dones. El 6,4 % de la població viu sola. Per cada home gran que viu sol hi ha 8 dones de la mateixa edat en aquesta situació. Les llars monoparentals representen el 4,8% del total de llars de la ciutat. Un de cada 5 barcelonins majors de 16 anys no té estudis o com a màxim té 4 anys d'escolarització. El 7% de la població té estudis superiors. Hi ha més de 300.000 persones escolaritzades des de preescolar fins a COU incloent-hi la formació professional, però només un de cada tres alumnes està matriculat en escoles públiques. La taxa d'atur és del 13,68%, i més d'un 14% de la població declara com a ocupació principal mestressa de casa. Un de cada cinc habitants cobra una pensió (jubilació, viduïtat, invalidesa, etc.). El valor mitjà de les pensions de Barcelona és de 51.303 pessetes mensuals. Trenta-vuit de cada cent persones treballen i, per tant, 62 de cada 100, per un motiu o altre, no ho fan. A les darreres eleccions generals va haver-hi una absència del 24%, a les locals del 44%, i a les autonòmiques del 45%. Hi ha més de 700.000 habitatges i el 14% d'aquests no arriben als 50 m². El nombre de vehicles

és superior al milió i, per tant, la relació persones/vehicle és de tres a dos. El 30% dels residents es desplaça a peu, el 25% en turisme privat, el 17% ho fa en metro, el 13% en autobús, i el 4% en moto. Es calcula que més de mig milió de persones entra i surt diàriament de la ciutat.

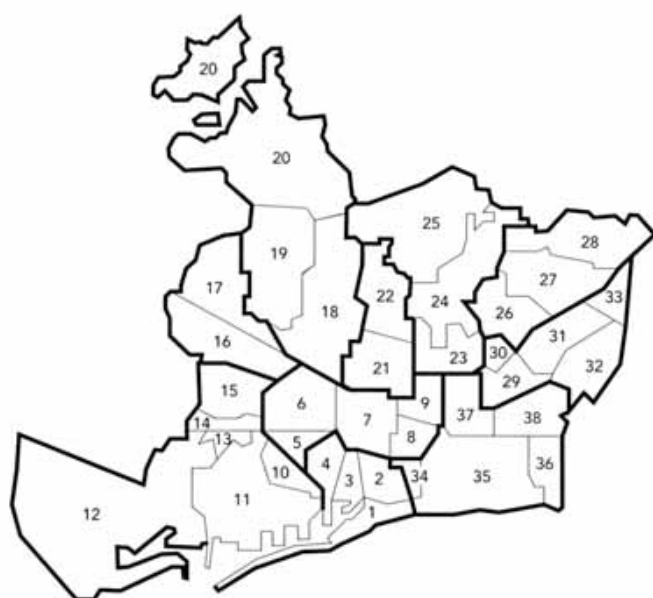
La ciutat disposa de 5,2 m² de verd urbà per habitant, un contenidor per cada 77 habitants, i una paperera per cada 226 habitants. Cada ciutadà genera més de 400 kg. d'escombraries per any.

Es pot afegir molta més informació, i la llista d'indicadors pot arribar a ser inacabable, però això no implicaria necessàriament que el nostre coneixement de la ciutat augmentés. És més, si només ens quedéssim en aquest nivell de descripció, correriem el risc de tenir una visió deformada de la ciutat.

Barcelona, com moltes altres ciutats, té una població assentada en uns territoris ben diferenciats històricament, culturalment i econòmicament i, per tant, el fet de calcular mitjanes i percentatges per tota la ciutat ens dóna una visió de conjunt però no ens ajuda a detectar les peculiaritats dels habitants dels diferents territoris.

Amb aquest treball es pretén fer una anàlisi dels 38 barris històrics de la ciutat, amb l'objectiu de conèixer les característiques de la població dels diferents territoris. L'anàlisi es basa en dades referides a 39 unitats geogràfiques (els 38 barris i la ciutat de Barcelona com a un territori més). Hem escollit 13 indicadors que ens permetran una aproximació indirecta a un conjunt de fenòmens que no

Mapa 1
Zones estadístiques de la ciutat. Barris

1 Barceloneta	25 Vall d'Hebron
2 Parc	26 Vilapicina-Turó de la Peira
3 Gòtic	27 Roquetes-Verdum
4 Raval	28 Ciutat Meridiana-Vallbona
5 San Antoni	29 Sagrera
6 Esquerra de l'Eixample	30 Congrés
7 Dreta de l'Eixample	31 Sant Andreu
8 Estació Nord	32 Bon Pastor
9 Sagrada Família	33 Trinitat Vella
10 Poble Sec	34 Fort Pius
11 Montjuïc	35 Poble Nou
12 Zona Franca-Port	36 Barris Besòs
13 Font de la Guatlla	37 Clot
14 Bordeta-Hostafranchs	38 Verneda
15 Sants	
16 Les Corts	
17 Pedralbes	
18 Sant Gervasi	
19 Sarrià	
20 Vallvidrera	
21 Gràcia	
22 Vallcarca	
23 Guinardó	
24 Horta	

poden ser observats ni quantificats d'una manera directa, com ara la necessitat social, la pobresa, la qualitat de vida, el desenvolupament, etc. Atès que tots aquests constructes són extremadament difícils d'operativitzar en aquesta primera part del treball, ens limitarem a evidenciar diferències territorials basades en la nostra selecció prèvia d'indicadors. Els indicadors escollits abracen 4 dimensions de la realitat social: l'estructura de població, la situació laboral, la salut i el nivell d'instrucció.

La font d'informació utilitzada ha estat el padró i el cens d'habitants de l'any 1991, amb les limitacions i avantatges que això suposa. En primer lloc, les dades fan referència a 2 anys enrere, però són les més fiables perquè ja sabem que les estimacions i lectures intercensals estan plenes d'imprecisions. En segon lloc, ens trobem davant de les limitacions pròpies que suposa treballar amb les dades provinents de fonts secundàries, a causa de la rigidesa i la poca ductilitat que aquestes presenten, ja que els

padrons i els censos no van ser concebuts per propiciar l'estudi de problemàtiques socials. Per tant, quedaran exclòs del nostre estudi determinats grups de persones com ara transeünts sense feina ni residència fixa, persones no empadronades, immigrants estrangers no censats i certs grups marginals.

Aquest treball consta de tres parts ben diferenciades: a) descripció dels indicadors, b) relació entre variables i c) construcció d'un índex sintètic de desigualtats socials (ISDS).

Taula 1
Densitat de població

Zona/Districte	Població total	Hectàrees	Densitat de població
1.1. Barceloneta	16.163	126,98	127,29
1.2. Parc	21.994	112,76	195,05
1.3. Gòtic	15.346	81,14	189,13
1.4. Raval	37.109	109,72	338,22
0.1. Ciutat Vella	90.612	430,60	210,43
2.1. Sant Antoni	39.501	81,04	487,43
2.2. Esq. Eixample	106.647	255,49	417,42
2.3. Dta. Eixample	44.306	212,28	394,60
2.4. Estació Nord	31.169	93,39	333,75
2.5. Sagrada Família	52.659	104,48	504,01
0.2. Eixample	274.282	746,68	367,33
3.1. Poble Sec	37.042	73,75	502,26
3.2. Montjuïc	1.524	507,79	3,00
3.3. Zona Franca	28.846	1.212,94	23,78
3.4. Font de la Guatlla	9.880	44,95	219,80
3.5. Bordeta-Hostafranchs	19.413	59,08	328,59
3.6. Sants	82.760	188,47	439,11
0.3. Sants Montjuïc	179.465	2.086,98	85,99
4.1. Les Corts	74.816	311,92	239,86
4.2. Pedralbes	14.934	286,18	52,18
0.4. Les Corts	89.750	598,10	150,06
5.1. Sant Gervasi	109.751	518,27	211,76
5.2. Sarrià	36.129	441,05	81,92
5.3. Vallvidrera	2.357	1.041,82	2,26
0.5. Sarrià Sant-Gervasi	148.237	2.001,14	74,08
6.1. Gràcia	94.178	203,98	461,70
6.2. Valcarca	34.430	211,39	162,87
0.6. Gràcia	128.608	415,37	309,62
7.1. Guinardó	74.232	208,67	355,74
7.2. Horta	78.547	404,46	194,20
7.3. Vall d'Hebron	31.778	579,18	54,87
0.7. Horta-Guinardó	184.557	1.192,31	154,79
8.1. Vilapicina-Turó de la Peira	73.723	193,44	381,12
8.2. Roquetes-Verdum	100.306	298,53	336,00
8.3. Ciutat Mèdiana-Vallbona	14.752	308,23	47,86
0.8. Nou Barris	188.781	800,20	235,92
9.1. Sagrera	55.012	144,38	381,02
9.2. Congrés	15.133	40,37	374,86
9.3. Sant Andreu	52.531	177,67	295,67
9.4. Bon Pastor	13.535	208,14	65,03
9.5. Trinitat Vella	8.787	82,46	106,56
0.9. Sant Andreu	144.998	653,02	222,04
10.1. Fort Pius	11.755	43,26	271,73
10.2. Poble Nou	46.832	503,64	92,99
10.3. Barris Besòs	27.241	105,64	257,87
10.4. Clot	63.471	143,24	443,11
10.5. Veneda	64.953	187,22	346,93
10. San Martí	214.252	983,00	217,96
Barcelona	1.643.542	9.907,40	165,89

Font: Institut Municipal d'Informàtica. Sots-direcció de Sistemes Gràfics. Padró d'habitants, 1991

Descripció dels indicadors

1. Demografia. Estructura d'edats

L'estructura d'edats és una variable fonamental per a la posterior construcció d'indicadors socials, dóna una idea general sobre la composició demogràfica del territori i permet observar de forma immediata quins són els territoris més joves i quins els més envellits de la ciutat. Les variables demogràfiques són la base per al càlcul posterior de tots els indicadors, ja que sempre estan basats en ratios i proporcions.

És habitual segmentar la població en tres grans grups d'edat: els nens de 0 a 14 anys, els adults 15 a 64 anys i els vells de 65 i més anys. Un dels criteris que justificava aquesta classificació era l'etapa laboral de l'individu i és per això que les edats de tall coincidien amb l'edat d'incorporació al món del treball productiu, els 14 anys, i amb l'edat de jubilació, els 65 anys.

Aquestes subdivisions no s'ajusten massa bé als moments actuals, perquè hi ha molts aspectes de la realitat social que han sofert modificacions que haurien de tenir-se en compte. L'escolarització obligatòria, per exemple, s'ha allargat fins als 16 anys i l'edat de jubilació, encara que es manté als 65 anys, no reflecteix d'una manera fidel aquest fet, ja que hi ha moltes persones que per una raó o altra abandonen el món laboral abans d'aquesta edat. El grup de població que inclou persones de 15 a 64 anys, els adults, és massa gran i heterogeni, i pot

presentar certes dificultats a l'hora d'estudiar determinades característiques i/o variables. Fins als 29 o 30 anys, per exemple, encara hi ha molta gent en període de formació o que no s'han incorporat mai al mercat de treball.

No obstant això, en aquest treball continuarem fent ús de l'estructura d'edats clàssica per dos motius fonamentals, el primer té relació amb la velocitat i la facilitat de manipulació dels indicadors, ja que gran part de la nostra base de dades està organitzada segons aquest criteri de classificació, i el segon motiu té a veure amb un criteri de longitudinalitat, qüestió que possibilita poder comparar els mateixos indicadors al llarg del temps.

1.1. Índex de dependència demogràfica

És un indicador clàssic en demografia i ens permet mesurar el pes que ha de suportar la part central de la piràmide d'edats per mantenir les dues parts extremes, o dit d'una altra forma, el pes que ha de suportar la població potencialment activa respecte a la que no està en edat de treballar. És un indicador àmpliament utilitzat per la sociologia i es calcula a partir de la fórmula següent: $(\text{població de 0-14 anys} + \text{població de 65 i més anys}) / \text{població de 15-64 anys} \times 100$.

A la taula 2 es pot observar el comportament d'aquesta variable per a les 39 unitats analitzades. L'índex de dependència demogràfica per a la ciutat de Barcelona assoleix un valor de 46,58; això vol dir que per cada 100 persones en edat

de treballar (15-64), n'hi ha 46 que estan en edat de no fer-ho (0-14 i 65 i més anys). El valor mínim d'aquest índex correspon a Pedralbes, amb 37 persones dependents per cada 100 que no ho són, i el valor màxim correspon al Raval, amb 59 persones en edat de no treballar per cada 100 en edat de fer-ho. Cal tenir present que, com més alt és l'índex de dependència, més esforç han de fer els individus de la part central de la piràmide per mantenir econòmicament els de les parts extremes.

L'índex de dependència per a la ciutat de Barcelona ha disminuït al llarg dels últims 10 anys; d'un valor del 53,1 l'any 81, es va passar a un 48,7 el 86, per arribar al 46,58 el 91. El descens d'aquest índex ens el podríem explicar fonamentalment pel descens de la natalitat, ja que aquesta davallada ha tingut com a conseqüència immediata la reducció del pes relatiu del grup de 0 a 14 anys; en nombres absoluts aquest col·lectiu ha perdut 140.128 persones. Per una altra banda, el grup de persones de 65 i més anys només ha guanyat 49.501 individus durant aquest mateix període, mentre que el grup de població de 15-64 anys ha disminuït de 32.471 habitants durant aquests deu anys.

1.2. Pes dels infants:

Aquest indicador ens permet calcular en quina mesura contribueixen els menors a l'estructura d'edats d'un territori o comunitat, és a dir, el pes de la població de 0 a 14 anys sobre la població total. Utilitzem la següent expressió per a

l'obtenció dels diferents valors: $(\text{població de 0-14 anys} / \text{població total}) \times 100$.

La taula 2 ens mostra com es distribueixen els valors d'aquesta variable a les diferents unitats geogràfiques analitzades. El 14,4% de la població de la ciutat té edats compreses entre els 0 i els 14 anys. Les zones amb major percentatge d'infants són: Barri Besòs, Vallvidrera, Sagrera, Ciutat Meridiana, Zona Franca i Montjuïc, totes elles amb valors superiors al 17%. A l'altre extrem, es troben els barris amb menor proporció de nens; Dreta de l'Eixample, Raval, Parc i Gòtic, amb valors que no arriben a l'11%.

Si considerem els districtes en la seva totalitat, és a Les Corts on el pes d'aquest grup d'edat és més elevat (16,50%) i és Ciutat Vella el districte que té menor proporció de nens (10,61%).

1.3. Pes dels vells

Una forma de veure el grau d'envel·liment d'un determinat territori consisteix a trobar el pes de la població dels majors de 65 anys sobre la població total: $(\text{població de 65 i més anys} / \text{població total}) \times 100$ (taula 2). La contribució dels ancians a l'estructura d'edats de la ciutat ha anat augmentant ininterrompudament al llarg de les darreres dècades fins a agafar un valor del 17,4% l'any 1991.

L'Esquerra de l'Eixample és el territori amb més quantitat de vells (22.918), que representa un 8% del total de persones grans de tota la ciutat. El Barri Gòtic és on aquest col·lectiu de persones té un major pes (27,34% sobre el total de població del barri), i el que presenta menor

proporció de vells de tot el municipi és Ciutat Meridiana, amb un 9,48%.

La presència de població anciana acostuma a coincidir amb l'antiguitat dels barris, a diferència de les zones d'assentament recent, que solen tenir contingents de població més joves.

1.4. Índex d'envelliment

Hi ha una altra manera de mesurar l'envelliment. Consisteix a posar en relació els efectius de població de 65 i més anys amb els nens de 0 a 14 anys. El valor resultant d'aquesta ratio és el que es coneix amb el nom d'índex d'envelliment. Per calcular aquest índex fem servir la següent expressió: $(\text{població de 65 i més anys} / \text{població de 0-14 anys}) \times 100$.

A través dels valors d'aquest índex (taula 2) podem veure que a Barcelona hi ha 120 vells per cada 100 nens, però la variabilitat dels diferents territoris és molt alta. Així, en barris com Zona Franca-Port, aquesta relació és de 53 vells per cada 100 joves, i en altres com el Barri Gòtic, que és el més envellit de la ciutat, la relació és de 285 vells per cada 100 nens.

1.5. Índex de sobreenvelliment

Del col·lectiu de persones de més de 65 anys és necessari diferenciar les persones de 75 i més anys per les seves característiques i necessitats específiques. Fins fa poques dècades, la contribució d'aquest col·lectiu a l'estructura d'edats era mínima; és per això que no s'hi havia posat especial atenció. En l'actualitat les condicions socio-sanitàries contribueixen al creixement d'aquest sector de po-

blació i, per tant, a l'augment del seu pes relatiu respecte als majors de 65 anys i respecte a l'estructura de població en general. Per calcular aquest índex utilitzarem expressió següent: $(\text{població de 75 i més anys} / \text{població de 65 i més anys}) \times 100$.

Per mesurar el pes d'aquest col·lectiu sobre la població total s'ha de substituir en el denominador "persones de 65 i més anys" per "població total". En aquest segon supòsit també obtindríem percentatges, però de menor valor que en el primer cas. Considerem que tots dos nivells d'informació no són excloents i es poden utilitzar de forma complementària.

Barcelona té un índex de sobreenvelliment del 42%. És a dir, de cada 100 persones de més de 65 anys, 42 tenen més de 75 anys. Aquest valor no és uniforme per a tota la ciutat; per exemple Roquetes, Congrés i Verneda no arriben al 34%, mentre que la Dreta de l'Eixample i Vallvidrera superen àmpliament el 50% (taula 2).

2. Situació laboral

Els indicadors d'activitat laboral, els de nivell d'instrucció i els de categoria professional són indicadors indirectes de la situació socio-econòmica. Les variables que presentem a continuació mesuren la situació laboral en el moment censal i tenen l'inconvenient o la particularitat que són les més sensibles als canvis socials i, per tant, les que varien de forma més ràpida. L'objecte

d'aquests indicadors és l'estudi de la població activa i dels seus diferents sectors: actius ocupats, aturats i els que busquen la primera feina. Tots aquests configuren l'univers de població de la nostra anàlisi i constitueixen, per tant, el denominador de la majoria d'indicadors. Tot i que existeixen altres mesures de l'atur, hem utilitzat aquesta, el cens de 1991, per coherència amb la resta d'indicadors de l'estudi.

Hi ha dues fonts més que possibiliten l'obtenció de dades referents a l'activitat i l'ocupació. L'Instituto Nacional de Empleo (INEM) disposa de dades mensuals sobre atur registrat, que fan referència a les persones de 16 i més anys sense ocupació. D'aquest registre queden exclosos certs col·lectius: treballadors sense disponibilitat immediata per al treball o en situació incompatible amb l'ocupació, els que es negen injustificadament a participar en els cursos de formació ocupacional, treballadors que sol·liciten una feina de característiques específiques (un treball a l'estranger, per exemple), etc.

Es disposa de dades referents als municipis i, dintre d'aquests, la desagregació espacial correspon als radis d'acció de les diferents oficines de l'INEM, que no coincideixen amb les divisions territorials i administratives d'altres institucions. Les zones estadístiques de la ciutat de Barcelona es trobaven justament en aquesta situació.

L'enquesta de població activa (EPA) és de caràcter trimestral i es du a terme des de 1964, l'Instituto Nacional de Esta-

Taula 2
Grans grups de població

Zona/Districte	Població total	0-14 anys	Pes nens	65 i + anys	% de 65 i + anys	Índex envelliment	75 i més anys	Índex de sobreenvelliment	Índex de dependència econòm.
1.1. Barceloneta	16.163	1.882	11,64%	3.977	24,61%	211,32	1.596	40,13%	56,86
1.2. Parc	21.994	2.307	10,49%	5.852	26,61%	253,66	2.685	45,88%	58,97
1.3. Gòtic	15.346	1.469	9,57%	4.195	27,34%	285,57	1.859	44,31%	58,50
1.4. Raval	37.109	3.959	10,67%	9.889	26,65%	249,79	4.271	43,19%	59,53
0.1. Ciutat Vella	90.612	9.617	10,61%	23.913	26,39%	248,65	10.384	43,42%	58,74
2.1. Sant Antoni	39.501	4.573	11,58%	9.233	23,37%	201,90	4.157	45,02%	53,73
2.2. Esq. Eixample	106.647	13.636	12,79%	22.918	21,49%	168,07	10.727	46,81%	52,15
2.3. Dta. Eixample	44.306	4.796	10,82%	11.432	25,80%	238,37	5.935	51,92%	57,80
2.4. Estació Nord	31.169	4.400	14,12%	6.128	19,66%	139,27	2.858	46,64%	51,01
2.5. Sagrada Família	52.659	6.969	13,23%	11.307	21,47%	162,25	4.944	43,73%	53,15
0.2. Eixample	274.282	34.374	12,53%	61.018	22,25%	177,51	28.621	46,91%	53,32
3.1. Poble Sec	37.042	4.541	12,26%	8.454	22,82%	186,17	3.639	43,04%	54,04
3.2. Montjuïc	1.524	286	18,77%	237	15,55%	82,87	99	41,77%	52,25
3.3. Zona Franca	28.846	5.197	18,02%	2.756	9,55%	53,03	879	31,89%	38,07
3.4. Font de la Guatlla	9.880	1.550	15,69%	1.594	16,13%	102,84	657	41,22%	46,67
3.5. Bordeta-Hostafranchs	19.413	3.266	16,82%	2.946	15,18%	90,20	1.201	40,77%	47,06
3.6. Sants	82.760	12.113	14,64%	15.124	18,27%	124,86	6.348	41,97%	49,06
0.3. Sants-Montjuïc	179.465	26.953	15,02%	31.111	17,34%	115,43	12.828	41,23%	47,83
4.1. Les Corts	74.816	12.384	16,55%	9.816	13,12%	79,26	4.001	40,76%	42,19
4.2. Pedralbes	14.934	2.426	16,24%	1.657	11,10%	68,30	615	37,12%	37,63
0.4. Les Corts	89.750	14.810	16,50%	11.473	12,78%	77,47	4.616	40,23%	41,41
5.1. Sant Gervasi	109.751	14.667	13,36%	19.641	17,90%	133,91	8.825	44,93%	45,48
5.2. Sarrià	36.129	5.355	14,82%	5.642	15,62%	105,36	2.477	43,90%	43,76
5.3. Vallvidrera	2.357	405	17,18%	362	15,36%	89,38	193	53,31%	48,24
0.5. Sarrià-Sant Gervasi	148.237	20.427	13,78%	25.645	17,30%	125,54	11.495	44,82%	45,10
6.1. Gràcia	94.178	11.768	12,50%	21.122	22,43%	179,49	9.875	46,75%	53,66
6.2. Vallcarca	34.430	5.342	15,52%	5.151	14,96%	96,42	2.211	42,92%	43,84
0.6. Gràcia	128.608	17.110	13,30%	26.273	20,43%	153,55	12.086	46,00%	50,90
7.1. Guinardó	74.232	10.412	14,03%	12.318	16,59%	118,31	4.711	38,24%	44,13
7.2. Horta	78.547	12.564	16,00%	9.927	12,64%	79,01	3.925	39,54%	40,12
7.3. Vall d'Hebron	31.778	4.433	13,95%	4.260	13,41%	96,10	1.784	41,88%	37,66
0.7. Horta-Guinardó	184.557	27.409	14,85%	26.505	14,36%	96,70	10.420	39,31%	41,27
8.1. Vilapicina-Turó de la Peira	73.723	9.694	13,15%	11.794	16,00%	121,66	4.318	36,61%	41,14
8.2. Roquetes-Verdum	100.306	16.068	16,02%	13.135	13,09%	81,75	4.430	33,73%	41,07
8.3. Ciutat Meridiana-Vallbona	14.752	2.652	17,98%	1.398	9,48%	52,71	498	35,62%	37,84
0.8. Nou Barris	188.781	28.414	15,05%	26.327	13,95%	92,66	9.246	35,12%	40,84
9.1. Sagrera	55.012	9.494	17,26%	6.909	12,56%	72,77	2.666	38,59%	42,48
9.2. Congrés	15.133	1.592	10,52%	3.418	22,59%	214,70	1.152	33,70%	49,49
9.3. Sant Andreu	52.531	9.265	17,64%	7.220	13,74%	77,93	3.060	42,38%	45,73
9.4. Bon Pastor	13.535	2.198	16,24%	1.758	12,99%	79,98	604	34,36%	41,30
9.5. Trinitat Vella	8.787	1.616	18,39%	1.001	11,39%	61,94	358	35,76%	42,41
0.9. Sant Andreu	144.998	24.165	16,67%	20.306	14,00%	84,03	7.840	38,61%	44,24
10.1. Fort Pius	11.755	2.047	17,41%	1.587	13,50%	77,53	589	37,11%	44,75
10.2. Poble Nou	46.832	6.746	14,40%	8.807	18,81%	130,55	3.675	41,73%	49,72
10.3. Barri Besòs	27.241	4.666	17,13%	3.755	13,78%	80,48	1.171	31,19%	44,74
10.4. Clot	63.471	10.078	15,88%	10.204	16,08%	101,25	4.251	41,66%	46,96
10.5. Veredà	64.953	10.012	15,41%	8.557	13,17%	85,47	2.854	33,35%	40,03
10. Sant Martí	214.252	33.549	15,66%	32.910	15,36%	98,10	12.540	38,10%	44,97
Barcelona	1.643.542	236.828	14,41%	285.481	17,37%	120,54	120.071	42,06%	46,58

Font: Padró 1991 i elaboració pròpia

dística. Es fan entrevistes (65.000) i s'adrecen a una mostra representativa de la població major de 16 anys. L'enquesta ofereix dades per províncies i comunitats autònomes, però no a escala de municipi o altres unitats menors d'anàlisi.

Així doncs, la taxa d'atur segons el cens d'habitants de 1991 era del 13,7% a la ciutat de Barcelona; segons l'INEM el novembre de 1993 era de l'11,9% per al mateix territori; i segons l'EPA el mes d'agost de 1993, era del 12,8%, però a escala de província.

2.1. Índex de població activa (IPA)

L'índex de població activa és un indicador clàssic en estructura econòmica, expressa la relació existent entre les persones que treballen, les aturades i les que busquen la primera feina (població activa) amb el total de població de 15 a 64 anys, la potencialment activa. La seva expressió és: $(\text{població 15-54 anys ocupada} + \text{aturats} + \text{busquen primera feina}) / \text{població de 15-64 anys}$.

El valor més alt d'aquesta variable correspon al Barri Gòtic, amb un 68,17%, i el més baix a Pedralbes, amb un 58,29%. La ciutat de Barcelona assoleix un valor del 64,47%.

2.2. Taxa d'atur, taxa d'ocupació

És òbvia la importància que aquest indicador té sobre l'estructura socioeconòmica de qualsevol població, per tant no ens aturarem a justificar la seva inclusió en aquest tipus d'anàlisi. La taxa d'atur ens indica la proporció de població activa que no està treballant: $(\text{pobla-$

$\text{ció aturada de 15-64 anys} + \text{busquen primera feina}) / \text{població activa}) \times 100$. La taxa d'atur de la ciutat és del 13,69%, el valor més alt el té el barri de Montjuïc, amb un 25,41%; i el més baix Pedralbes, amb un 7,62% (taula 3).

L'atur no afecta de la mateixa manera els homes i les dones. En l'àmbit de la ciutat la taxa d'atur masculí és de l'11,13% i la d'atur femení és del 17,48%.

La taxa d'ocupació assenyalada la proporció de població ocupada del total de població activa, és complementària de la taxa d'atur i es comporta de forma inversa, de manera que quan una augmenta l'altra disminueix. La suma dels dos indicadors per a una zona o territori és igual a 100, la totalitat de la població activa: $(\text{població ocupada} / \text{població activa}) \times 100$. La taxa d'atur i la d'ocupació es poden utilitzar indistintament però no juntes, atès que ofereixen el mateix tipus d'informació.

2.3. Índex de dependència econòmica (IDE).

Aquest indicador ens mostra la relació existent entre la població que treballa i la que no ho fa. Ens permet conèixer quina és la pressió que ha de suportar el conjunt de la població ocupada per mantenir la resta de la població estigui o no en edat de treballar. La població no ocupada inclou els aturats, els que fan el servei militar, els menors, els pensionistes i les mestresses de casa: $(\text{població ocupada} / \text{població total}) \times 100$.

A la ciutat de Barcelona de cada 100 habitants en treballen 38. En els barris de

Barceloneta, Raval i Montjuïc no arriba a 32 el nombre de persones que treballen per cada 100 habitants i al barri de Fort Pius el valor d'aquesta variable s'acosta a 41 (taula 3).

3. Nivell d'instrucció

El nivell d'instrucció és una de les variables que contribueix de forma important a l'estratificació social i és la base de moltes de les situacions de desigualtat. Hi ha diverses formes d'aproximar-se al nivell d'instrucció de la població d'un territori. Nosaltres hem optat per tres sistemes diferents que presentem a continuació.

3.1. Taxa d'analfabetisme

Tradicionalment, la taxa d'analfabetisme es calcula per a la població de 10 anys en amunt. Nosaltres utilitzarem com a univers la població en edat activa, és a dir, la compresa entre els 15 i els 64 anys; per tant; la taxa d'analfabetisme reflectirà la proporció de persones d'aquestes edats que no saben llegir ni escriure: $(\text{No sap llegir ni escriure de 15 a 64 anys} / \text{població total de 15 a 64 anys}) \times 100$.

L'any 1981 Barcelona tenia 45.866 analfabets d'entre 15 i 64 anys, la qual cosa representava una taxa d'analfabetisme del 4%. L'any 1986 n'hi havia 26.635, que constituïen el 2% de la població, cosa que va representar una reducció de 19.241 persones analfabetes. El 1991 el nombre d'analfabets d'entre 15 i 64 anys era de 2.045, que traduït a ta-

Taula 3
Situació laboral

Zona/Districte	Població total	15-64 anys	Ocupats	Busquen 1ª feina	Desocupats	Taxa d'aturs	Índex de població activa	Taxa d'ocupació	Índex de dependència econòm.
1. Barceloneta	16.163	10.304	5.129	304	981	20,03%	62,25%	79,97%	31,73%
2. Parc	21.994	13.835	7.523	343	1.362	18,48%	66,70%	81,52%	34,20%
3. Gòtic	15.346	9.682	5.393	258	949	18,29%	68,17%	81,71%	35,14%
4. Raval	37.109	23.261	11.720	623	2.748	22,34%	64,88%	77,66%	31,58%
01. CiutatVella	90.612	57.082	29.765	1.528	6.040	20,27%	65,40%	79,73%	32,85%
5. Sant Antoni	39.501	25.695	14.995	383	1.729	12,35%	66,58%	87,65%	37,96%
6. Esq. Eixample	106.647	70.093	42.044	1.019	4.050	10,76%	67,21%	89,24%	39,42%
7. Dta. Eixample	44.306	28.088	17.309	446	1.560	10,39%	68,77%	89,61%	39,07%
8. Estació Nord	31.169	20.641	12.264	298	1.240	11,14%	66,87%	88,86%	39,35%
9. Sagrada Família	52.659	34.383	19.963	472	2.271	12,08%	66,04%	87,92%	37,91%
02. Eixample	274.282	178.890	106.575	2.618	10.850	11,22%	67,10%	88,78%	38,86%
10. Poble Sec	37.042	24.047	13.212	451	2.079	16,07%	65,46%	83,93%	35,67%
11. Montjuïc	1.524	1.001	458	54	102	25,41%	61,34%	74,59%	30,05%
12. Zona Franca	28.841	20.893	10.699	558	1.958	19,04%	63,25%	80,96%	37,09%
13. Font de la Guatlla	9.880	6.736	3.855	112	503	13,76%	66,36%	86,24%	39,02%
14. Bordeta-Hostafranchs	19.413	13.201	7.728	194	998	13,36%	67,57%	86,64%	39,81%
15. Sants	82.760	55.523	31.461	884	4.049	13,55%	65,55%	86,45%	38,01%
03. Sants-Montjuïc	179.465	121.401	67.413	2.253	9.689	15,05%	65,37%	84,95%	37,56%
16. Les Corts	74.816	52.616	30.289	658	2.766	10,16%	64,07%	89,84%	40,48%
17. Pedralbes	14.934	10.851	5.843	150	332	7,62%	58,29%	92,38%	39,13%
04. Les Corts	89.750	63.467	36.132	808	3.098	9,76%	63,08%	90,24%	40,26%
18. Sant Gervasi	109.751	75.443	44.089	1.090	3.301	9,06%	64,26%	90,94%	40,17%
19. Sarrià	36.129	25.132	14.288	330	1.001	8,52%	62,15%	91,48%	39,55%
20. Vallvidrera	2.357	1.590	896	29	89	11,64%	63,77%	88,36%	38,01%
05. Sarrià-Sant Gervasi	148.237	102.165	59.273	1.449	4.391	8,97%	63,73%	91,03%	39,99%
21. Gràcia	94.178	61.288	36.694	890	4.129	12,03%	68,06%	87,97%	38,96%
22. Vallcarca	34.430	23.937	13.622	362	1.513	12,10%	64,74%	87,90%	39,56%
06. Gràcia	128.608	85.255	50.316	1.252	5.642	12,05%	67,10%	87,95%	39,12%
23. Guinardó	74.232	51.502	29.266	810	3.600	13,10%	65,39%	86,90%	39,43%
24. Horta	78.547	56.056	29.725	1.123	4.056	14,84%	62,27%	85,16%	37,84%
25. Vall d'Hebron	31.778	23.085	12.804	397	1.649	13,78%	64,33%	86,22%	40,29%
07. Horta-Guinardó	184.557	130.643	71.795	2.330	9.305	13,95%	63,86%	86,05%	38,90%
26. Vilapicina-Turó de la Peira	73.723	52.235	27.310	928	3.848	14,88%	61,43%	85,12%	37,04%
27. Roquetes-Verdum	100.306	71.103	35.866	1.595	6.053	17,58%	61,20%	82,42%	35,76%
28. Ciutat Meridiana-Vallbona	14.752	10.702	5.203	340	997	20,44%	61,11%	79,56%	35,27%
08. Nou Barris	188.781	134.040	68.379	2.863	10.898	16,75%	61,28%	83,25%	36,22%
29. Sagrera	55.012	38.609	22.031	593	2.687	12,96%	65,56%	87,04%	40,05%
30. Congrés	15.133	10.123	5.447	172	742	14,37%	62,84%	85,63%	35,99%
31. Sant Andreu	52.531	36.046	20.178	535	2.585	13,39%	64,63%	86,61%	38,41%
32. Bon Pastor	13.535	9.579	4.606	287	978	21,55%	61,29%	78,45%	34,03%
33. Trinitat Vella	8.787	6.170	3.115	163	535	18,31%	61,80%	81,69%	35,45%
09. Sant Andreu	144.998	100.527	55.377	1.750	7.527	14,35%	64,32%	85,65%	38,19%
34. Fort Pius	11.755	8.121	4.784	123	538	12,14%	67,05%	87,86%	40,70%
35. Poble Nou	46.832	31.279	16.883	553	2.764	16,42%	64,58%	83,58%	36,05%
36. Barri Besós	27.241	18.820	9.301	367	1.777	18,73%	60,81%	81,27%	34,14%
37. Clot	63.471	43.189	24.592	595	3.212	13,41%	65,76%	86,59%	38,75%
38. Vernedà	64.953	46.384	23.345	958	3.762	16,82%	60,51%	83,18%	35,94%
10. San Martí	214.252	147.793	78.905	2.596	12.053	15,66%	63,30%	84,34%	36,83%
Barcelona	1.643.542	1.121.233	623.931	19.447	79.493	13,69%	64,47%	86,31%	37,96%

Font: Cens de població i elaboració pròpia.

xa representa un 0,18% i una reducció en nombres absoluts de 24.590 persones. Com podem veure, la taxa d'analfabetisme ha assolit un numerador tan petit que fa perillar la seva fiabilitat com a indicador del nivell d'instrucció. És per això que proposem dues noves variables per mesurar el nivell d'instrucció, la taxa d'instrucció insuficient i la taxa de titulats superiors.

La dispersió tan elevada de valors que presenta la taxa d'analfabetisme fa que la seva inclusió per a l'anàlisi de les diferents realitats socials perdi significació. A tall d'exemple, la taxa d'analfabetisme de la Barceloneta és 100 vegades superior a la del barri de la Font de la Guatlla; no hi ha cap altre indicador que presenti una variabilitat tan gran, i és per això que aquesta variable distorsiona excessivament qualsevol tipus d'anàlisi conjunta d'indicadors i la construcció de qualsevol índex sintètic. Cal remarcar també que el barri de Montjuïc, que puntua sistemàticament de forma pitjor en tots els altres indicadors, presenta una taxa d'analfabetisme del 0%, i això no reflecteix en absolut el nivell d'instrucció, ja que té la taxa d'instrucció insuficient més alta de tota la ciutat. No obstant això, a la taula 4 presentem els valors de la taxa d'analfabetisme per als 38 barris, els 10 districtes i la ciutat de Barcelona.

Aquesta davallada tan espectacular de l'analfabetisme a la ciutat, caldria explicar-la en funció d'altres variables com l'ensenyament obligatori, les polítiques contra l'absentisme escolar, l'ensenyament per a adults i els cursos d'alfabetit-

zació. També hi influeix l'abandonament de la població dels grups de més edat del grup d'anàlisi ja que l'analfabetisme recau de forma més contundent en els grups de més edat. Explicar en quin grau ha contribuït cada una d'aquestes i/o altres variables a la reducció de l'analfabetisme a la ciutat seria motiu d'un altre tipus d'estudi.

3.2 Taxa d'instrucció insuficient

Considerem població amb instrucció insuficient totes aquelles persones compreses entre els 15 i els 64 anys que, o bé no saben llegir, o bé no tenen cap estudi encara que sàpiguen llegir; és a dir, com a màxim tenen 4 anys d'escolarització: *(no sap llegir de 15-64 anys + sense estudis de 15-64 anys / població total 15-64 anys) x 100*. En aquesta situació, i per aquest grup d'edat, a la ciutat hi ha 136.858 persones, que traduïdes a la taxa suposa un 12,20%. Sant Gervasi és el barri que presenta la taxa de població amb instrucció insuficient més baixa, amb un 3,35%. A l'altre extrem es troba Montjuïc, amb un valor del 32,17%, seguit de Trinitat Vella, amb un 24,44%, i el Raval, amb un 23,03% (taula 4).

Aquest indicador, que inclou els analfabets, creiem que ens pot apropar d'una manera més fidel als nivells d'instrucció de la ciutat, alhora que discrimina d'una manera més clara els diferents territoris en funció del valor que assoleixen en aquesta variable. Molts autors parlen "d'analfabetisme funcional" per referir-se al grup de població que presenta les característiques abans esmen-

tades, i basen la seva argumentació en què són les persones que tindran més dificultat d'inserció laboral i que seran les primeres a patir qualsevol situació de crisi per tant, les més susceptibles de viure els efectes de les desigualtats socials.

3.3. Taxa de titulats superiors

La taxa de titulats superiors (*titulats superiors de 20 i més anys / població total de 20 i més anys) x 100*, és l'altra estratègia que proposem per mesurar el nivell d'instrucció. No és incompatible amb la variable anterior i totes dues juntes ens aproximem de forma més precisa al fenomen que volem estudiar.

Per calcular aquesta taxa utilitzem com a univers la població de 20 i més anys, ja que és molt improbable que una persona que tingui una titulació superior abans de complir els 20 anys. No obstant això, a la ciutat de Barcelona hi ha 168 persones de 19 anys i menys que posseeixen titulació superior, però aquestes no les inclourem en la nostra anàlisi perquè el seu nombre és insignificant davant dels 87.560 titulats que hi ha a la ciutat de 20 i més anys. Però, sobretot, no les inclourem perquè fer-ho comportaria afegir en el denominador el grup quinquennal de 15 a 19 anys, i això ens distorsionaria el valor de la taxa en funció del nombre de joves que tingui cada territori.

La taxa de població amb instrucció insuficient i la taxa de titulats superiors presenten una certa relació constant en els diferents territoris: com era d'esperar, en els llocs on hi ha molta proporció

Taula 4
Nivell d'instrucció

Zona/Districte	Població de 15-64 anys	Analfabets 15-64 anys	Taxa analfabetisme 15-64 anys	Sense estudis 15-64 anys	Instrucció insuficient 15-64 anys	Taxa d'instrucció insuficient 15-64 anys	Població de 20 i + anys	Titulats superiors 20 i + anys	Taxa de titulats superiors 20 i + anys
Barceloneta	10.304	107	1,04	2.266	2373	23,03%	13.175	189	1,43%
Parc	13.835	72	0,52	2.353	2425	17,53%	18.337	875	4,77%
Gòtic	9.682	28	0,29	1.604	1632	16,86%	13.055	808	6,19%
Raval	23.261	138	0,59	4.839	4977	21,40%	30.926	833	2,69%
Ciutat Vella	57.082	345	0,60	11.062	11.407	19,98%	75.493	2.705	3,58%
Sant Antoni	25.695	24	0,09	2.435	2459	9,57%	32.389	2.488	7,68%
Esq. Eixample	70.093	29	0,04	4.309	4338	6,19%	85.806	11.466	13,36%
Drt. Eixample	28.078	12	0,04	1.474	1486	5,29%	36.803	6.686	18,17%
Estació Nord	20.641	11	0,05	1.440	1451	7,03%	24.573	2.414	9,82%
Sagrada Família	34.383	23	0,07	2.892	2915	8,48%	42.253	3.179	7,52%
Eixample	178.890	99	0,06	12.550	12.649	7,07%	221.824	26.233	11,83%
Poble Sec	24.047	56	0,23	3.863	3.919	16,30%	30.088	873	2,90%
Montjuïc	1.001	0	0,00	322	322	32,17%	1.085	22	2,03%
Zona Franca	20.893	55	0,26	3.314	3.369	16,13%	21.164	441	2,08%
Font de la Guatlla	6.736	1	0,01	714	715	10,61%	7.616	428	5,62%
Bordeta-Hostafranchs	13.201	18	0,14	1.630	1.648	12,48%	14.803	668	4,51%
Sants	55.523	89	0,16	7.043	7132	12,85%	64.757	3.362	5,19%
Sants-Montjuïc	121.401	219	0,18	16.886	17.105	14,09%	139.513	5.794	4,15%
Les Corts	52.616	21	0,04	3.592	3.613	6,87%	55.968	7.682	13,73%
Pedralbes	10.851	3	0,03	342	345	3,18%	11.052	2.780	25,15%
Les Corts	63.467	24	0,04	3.934	3.958	6,24%	67.020	10.462	15,61%
Sant Gervasi	75.443	17	0,02	2.507	2.524	3,35%	86.352	19.527	22,61%
Sarrià	25.132	15	0,06	1.303	1.318	5,24%	27.706	6.467	23,34%
Vallvidrera	1.590	1	0,06	143	144	9,06%	1.756	272	15,49%
Sarrià-Sant Gervasi	102.165	33	0,03	3.953	3.986	3,90%	115.814	26.266	22,68%
Gràcia	61.288	63	0,10	5.015	5.078	8,29%	76.313	7.310	9,58%
Vallcarca	23.937	11	0,05	2.086	2.097	8,76%	26.233	2.894	11,03%
Gràcia	85.225	74	0,09	7.101	7.175	8,42%	102.546	10.204	9,95%
Guirardó	51.502	38	0,07	5.391	5.429	10,54%	58.169	4.013	6,90%
Horta	56.056	143	0,26	10.014	10.157	18,12%	58.292	1.913	3,28%
Vall d'Hebron	23.085	36	0,16	3.837	3.873	116,78%	24.515	939	3,83%
Horta-Guinardó	130.643	217	0,17	19.242	19.459	14,89%	140.976	6.865	4,87%
Vilapicina	52.235	86	0,16	8.359	8.445	16,17%	58.192	1.934	3,32%
Roquetes	71.103	350	0,49	15.099	15.449	21,73%	74.933	1.201	1,60%
Ciutat Meridiana	10.702	65	0,61	2.344	2.409	22,51%	10.396	81	0,78%
Nou Barris	134.040	501	0,37	25.802	26.303	19,62%	143.521	3.216	2,24%
Sagrera	38.609	49	0,13	3.809	3.858	9,99%	40.960	1.952	4,77%
Congrés	10.123	3	0,03	1.191	1.194	11,78%	12.578	589	4,68%
Sant Andreu	36.046	43	0,12	4.087	4.130	11,46%	38.982	1.428	3,66%
Bon Pastor	9.579	54	0,56	2.100	2.154	22,49%	10.116	75	0,74%
Trinitat Vella	6.170	28	0,45	1.480	1.508	24,44%	6.299	47	0,75%
Sant Andreu	100.527	177	0,18	12.667	12.844	12,78%	108.935	4.091	3,76%
Fort Pius	8.121	3	0,04	744	747	9,20%	8.816	560	6,35%
Poble Nou	31.279	87	0,28	4.649	4.736	15,14%	36.644	967	2,64%
Barris Besòs	18.820	69	0,37	4.369	4.438	23,58%	18.820	312	1,66%
Clot	43.189	37	0,09	4.332	4.369	10,12%	48.597	2.571	5,29%
Verneda	46.384	160	0,34	7.522	7.682	16,56%	48.819	1.206	2,47%
Sant Martí	147.793	356	0,24	21.616	21.972	14,86	161.696	5.616	3,47%
Barcelona	1.121.233	2.045	0,18	134.813	136.858	12,21%	1.277.338	101.452	7,94%

Font: Padró habitants 1991 i elaboració pròpia.

Taula 5
Esperança de vida en néixer

Barris	E.V.
1. Barceloneta	72,91
2. Parc	73,12
3. Gòtic	71,55
4. Raval	71,67
5. Sant Antoni	77,76
6. Esq. Eixample	77,51
7. Dta. Eixample	77,52
8. Estació Nord	77,90
9. Sagrada Família	77,69
10. Poble Sec	75,25
11. Montjuïc	69,94
12. Zona Franca	75,67
13. Font de la Guatlla	76,76
14. Bordeta-Hostafranchs	77,62
15. Sants	77,15
16. Les Corts	78,07
17. Pedralbes	77,93
18. Sant Gervasi	78,10
19. Sarrià	77,94
20. Vallvidrera	73,69
21. Gràcia	77,57
22. Vallcarca	77,08
23. Guinardó	77,20
24. Horta	77,63
25. Vall d'Hebron	77,11
26. Vilapicina-Turó de la Peira	77,55
27. Roquetes-Verdum	76,81
28. Ciutat Meridiana-Vallbona	73,95
29. Sagrera	77,99
30. Congrés	78,64
31. Sant Andreu	77,67
32. Bon Pastor	73,25
33. Trinitat Vella	75,97
34. Fort Pius	76,36
35. Poblenou	75,93
36. Barri Besòs	76,03
37. Clot	77,35
38. Verneda	77,24
Total Ciutat	76,7

Font: Institut Municipal de la Salut, Ajuntament de Barcelona

de titulats superiors hi ha molt poca proporció de població amb instrucció insuficient i viceversa (taula 4). A la ciutat hi ha 7,94 titulats superiors per cada 100 habitants. Ciutat Meridiana és el barri

que té el valor més petit d'aquesta variable amb 0,78 titulats per cada 100 habitants, i a Pedralbes és on hi ha més proporció de titulats amb un valor que supera el 25%. Dit d'una altra manera, mentre que a Pedralbes una de cada 4 persones té titul superior, a Ciutat Meridiana una de cada 128 persones es troba en aquesta situació.

4. Salut

Si volem evidenciar diferències socials entre els diversos territoris de la ciutat, i fins ara hem analitzat tres dimensions (demogràfica, situació laboral i nivell d'instrucció), no podíem deixar de banda la salut, esfera estretament relacionada amb totes les anteriors.

4.1. Esperança de vida en néixer

Hi ha molts indicadors que ens ajudarien a apropar-nos a l'estat de salut d'una població. Per a aquest estudi utilitzarem l'esperança de vida en néixer, i ho fem per tres motius: perquè disposem d'informació referida a les 39 unitats d'anàlisi, perquè és un indicador àmpliament utilitzat –la qual cosa permet comparar-lo amb altres realitats territorials– i és el que millor sintetitza la informació referida a mortalitat, natalitat, nutrició, higiene, immunització adequada, estils i condicions de vida, i perquè encara que sigui un indicador de complexa elaboració és de clara i ràpida comprensió.

L'esperança de vida en néixer representa la probabilitat de viure (anys per viure) per a un nen nascut en un deter-

minat moment i sotmès als riscos amb què neix i viu la població real a la qual pertany. L'esperança de vida es calcula a partir de les taules de mortalitat per edats i sexes, i s'incrementa fonamentalment amb de la disminució de la mortalitat infantil. Aquesta està molt relacionada amb les condicions de vida i el grau de desenvolupament del sistema sanitari de la comunitat objecte d'estudi.

L'esperança de vida en néixer a la ciutat de Barcelona és de 77,25 anys. La diferència entre el barri amb major esperança de vida i el barri amb menor esperança de vida és de 8,7 anys. L'esperança de vida en néixer més baixa de tota la ciutat correspon a Montjuïc, amb 69,94 anys, seguida dels 4 barris del districte de Ciutat Vella. Els barris més afavorits pels valors d'aquesta variable són: Congrés, seguit de Sant Gervasi, Les Corts, Sagrera i Sarrià. El barri del Congrés és el que té l'esperança de vida més alta de tota la ciutat, amb un valor de 78,64 (taula 5) ⁽¹⁾.

5. Índex d'immigració

La inclusió d'aquesta variable en l'estudi persegueix en principi un objectiu purament descriptiu i exploratori. Tot i així, més endavant veurem si té alguna relació amb altres indicadors d'alta potència explicativa.

(1) L'esperança de vida en néixer ha estat elaborada pel Servei d'Informació Sanitària de l'Institut Municipal de la Salut de l'Ajuntament de Barcelona. Fa referència als anys compresos entre 1983 i 1989 i s'ha calculat segons el mètode de taules de vida de Shryock HS, Siegel JS: The Methods and Materials of Demography. - New York: Academic Press, Inc. 1976.

Taula 6
Lloc de naixement dels residents a Barcelona

Zona/Districte	Població total	Nascuts a la ciutat	Nascuts a la resta de Catalunya	Nascuts a altres comunitats autònomes	Nascuts a l'estranger	Nascuts fora de Catalunya	Índex d'immigració
Barceloneta	16.163	10.043	768	5.018	334	5.352	33,11%
Parc	21.994	11.556	1.830	7.359	1.249	8.608	39,14%
Gòtic	15.346	7.738	1.484	5.128	996	6.124	39,91%
Raval	37.109	18.803	2.805	12.919	2.582	15.501	41,77%
Ciutat Vella	90.612	48.140	6.887	30.424	5.161	35.585	39,27%
Sant Antoni	39.501	24.286	4.300	9.704	1.211	10.915	27,63%
Esq. Eixample	106.647	63.635	13.203	25.256	4.553	29.809	27,95%
Dta. Eixample	44.306	27.730	5.681	9.111	1.784	10.895	24,59%
Estació Nord	31.169	18.386	3.517	8.288	978	9.266	29,73%
Sagrada Família	52.659	31.102	5.763	14.272	1.522	15.794	29,99%
Eixample	274.282	165.139	32.464	66.631	10.048	76.679	27,96%
Poble Sec	37.042	22.069	2.823	11.021	1.129	12.150	32,80%
Montjuïc	1.524	935	84	475	30	505	33,14%
Zona Franca	28.846	15.912	1.542	10.825	567	11.392	39,49%
Font de la Guatlla	9.880	5.398	890	3.324	268	3.592	36,36%
Bordeta-Hostafranchs	19.413	11.415	1.797	5.651	550	6.201	31,94%
Sants	82.760	49.785	8.396	22.682	1.897	24.579	29,70%
Sants-Montjuïc	179.465	105.514	15.532	53.978	4.441	58.419	32,55%
Les Corts	74.816	43.618	9.149	19.255	2.794	22.049	29,47%
Pedralbes	14.934	8.843	1.766	2.940	1.385	4.325	28,96%
Les Corts	89.750	52.461	10.915	22.195	4.179	26.374	14,70%
Sant Gervasi	109.751	70.928	13.030	19.039	6.754	25.793	23,50%
Sarrià	36.129	23.509	4.095	6.241	2.284	8.525	23,60%
Vallvidrera	2.357	1.496	211	524	126	650	27,58%
Sarrià-Sant Gervasi	148.237	95.933	17.336	25.804	9.164	34.968	23,59%
Gràcia	94.178	59.775	10.586	20.774	3.043	23.817	25,29%
Valldaroca	34.430	20.506	3.300	9.267	1.357	10.624	30,86%
Gràcia	128.608	80.281	13.886	30.041	4.400	34.441	26,78%
Guinardó	74.232	43.337	6.821	22.122	1.952	24.074	32,43%
Horta	78.547	42.268	3.813	31.046	1.420	32.466	41,33%
Vall d'Hebron	31.778	16.088	1.786	13.116	788	13.904	43,75%
Horta-Guinardó	184.557	101.693	12.420	66.284	4.160	70.444	38,17%
Vilapicina	73.723	38.461	4.928	28.931	1.403	30.334	41,15%
Roquetes	100.306	49.953	4.461	44.265	1.627	45.892	45,75%
Ciutat Meridiana	14.752	7.130	578	6.804	240	7.044	47,75%
Nou Barris	188.781	95.544	9.967	80.000	3.270	83.270	44,11%
Sagrera	55.012	31.635	4.492	17.664	1.221	18.885	34,33%
Congrés	15.13	8.715	1.391	4.760	267	5.027	33,22%
Sant Andreu	52.531	30.899	4.100	16.501	1.031	17.532	33,37%
Bon Pastor	13.535	7.672	820	4.828	215	5.043	37,26%
Trinitat Vella	8.787	4.163	298	4.077	249	4.326	49,23%
Sant Andreu	144.998	83.084	11.101	47.830	2.983	50.813	35,04%
Fort Pius	11.755	6.378	961	4.067	349	4.416	37,57%
Poble Nou	46.832	29.023	3.496	13.315	998	14.313	30,56%
Barris Besòs	27.241	14.096	1.481	11.247	417	11.664	42,82%
Clot	63.471	38.537	5.749	17.660	1.525	19.185	30,23%
Verneda	64.953	33.208	4.254	26.546	945	27.491	42,32%
Sant Martí	214.252	121.242	15.941	72.835	4.234	77.069	35,97%
Barcelona	1.643.542	949.031	146.449	496.022	52.040	548.062	33,35%

Font: Cens d'habitants 1991 i elaboració pròpia

Per a la construcció d'aquest indicador hem utilitzat la següent expressió: *(nascuts a altres comunitats autònomes diferents a la catalana + nascuts a l'estranger / població total) x 100*. A partir de l'execució d'aquesta fórmula podem veure com el 33,35% de la població de Barcelona ha nascut fora de la comunitat autònoma catalana. La taula 6 ens mostra el comportament d'aquest índex per al conjunt dels 38 barris analitzats i es pot observar com la seva variabilitat és bastant elevada segons es tracti d'un o altre territori. El valor més alt d'aquest indicador correspon a Ciutat Meridiana, amb un 47,75% de persones nascudes fora de Catalunya. Sant Gervasi presenta el valor més baix, amb un índex d'immigració del 23,50%.

Relació entre variables

Amb l'objectiu de millorar i augmentar la informació necessària per a la programació i la planificació, és convenient conèixer el comportament de les variables que formen part del sistema d'indicadors. Els indicadors es refereixen a fenòmens estretament relacionats; una anàlisi combinada de les variables permet una millor comprensió de la problemàtica social a l'hora de dissenyar o planificar les actuacions o polítiques públiques. Per tal d'apropar-nos al comportament de les variables utilitzarem el Coeficient de Correlació de Pearson.⁽²⁾

A la taula 7 presentem la matriu de correlacions entre les següents variables:

- V 1 = Pes dels infants
- V 2 = Pes de la gent gran
- V 3 = Índex d'envelliment
- V 4 = Índex de sobreenvelliment
- V 5 = Índex de dependència demogràfica
- V 6 = Índex de població activa
- V 7 = Taxa d'atur
- V 8 = Índex de dependència econòmica
- V 9 = Taxa d'analfabetisme
- V 10 = Taxa d'instrucció insuficient
- V 11 = Taxa de titulats superiors
- V 12 = Esperança de vida en néixer
- V 13 = Índex d'immigració

A la taula 7 es pot observar com es comporten o relacionen les variables, agafades de dues en dues.

Així, i a tall d'exemple, podem veure com la taxa d'atur obté un coeficient positiu i elevat ($r = .9476^{**}$) quan es relaciona amb la taxa de població amb instrucció insuficient. La relació positiva i força significativa d'aquestes dues variables ens indica que en aquells territoris on la taxa d'atur és alta, la taxa de població amb instrucció insuficient també ho serà i, al contrari, uns valors baixos en la taxa d'atur aniran acompanyats de valors baixos en l'indicador taxa d'instrucció insuficient.

L'índex d'immigració correlaciona de forma alta i positiva amb la taxa d'atur ($r = .6538^{**}$) i amb la taxa d'instrucció insuficient ($r = .7272^{**}$), i de forma negativa i elevada amb l'índex de sobreenvelliment ($r = -.6232^{**}$) i amb la taxa de titulats superiors ($r = -.7062^{**}$).

Això ens indica que en territoris amb altes taxes d'immigrants trobarem alts percentatges d'aturats i de població amb instrucció insuficient, i el percentat-

ge de persones de 75 i més anys i de titulats superiors serà baix.

L'atur i la instrucció insuficient es comporten de forma similar si es comparen amb la variable esperança de vida. L'evidència empírica ens mostra que els territoris que tenen valors alts en les variables d'atur i d'instrucció insuficient presenten valors baixos en l'esperança de vida dels seus ciutadans.

Per tant, i vist des de l'altre cantó, en els territoris de la ciutat on les taxes d'atur i d'instrucció insuficient són baixes, l'esperança de vida dels seus habitants és alta.

Aquest tipus d'anàlisi es pot aplicar a qualsevol parell de variables de les que apareixen a la taula de correlacions.

Índex sintètic de desigualtats socials

Fins ara ens hem apropat al concepte de necessitat social, que és com dir de benestar social, ja que es poden considerar les dues cares d'una mateixa moneda o bé els dos pols extrems d'un mateix fenomen.

(2) El coeficient de correlació de Pearson ens indicarà el sentit i la intensitat de la relació entre els diferents indicadors. Els valors d'aquest coeficient oscil·len entre -1 i +1. El signe positiu o negatiu ens indica el sentit de la relació, i el valor del coeficient la seva intensitat. Quan la relació és negativa i perfecta el valor del coeficient és -1 i quan la relació és positiva i perfecta el valor és +1. Un valor no significatiu o proper a zero implica la inexistència d'una correlació rectilínia, però no la inexistència d'un altre tipus de relació entre les variables, com curvilinear, quadràtica, exponencial, etc. No hem realitzat les proves pertinents per detectar aquests altres tipus de relacions, ja que existeix un alt grau d'improbabilitat que es donin entre les variables sociològiques que hem utilitzat.

Taula 7
Matriu de correlacions

	V1	V2	V3	V4	V5	V6	V7	V8	V9	V10	V11	V12	V13
V1	1.0000												
V2	.9082 **	1.0000											
V3	.9439 **	-.9781 **	1.0000										
V4	.4184 *	-.5751 **	.4883 **	1.0000									
V5	.7083 **	.9383 **	.8763 **	.6218 **	1.0000								
V6	.4485 *	-.5860 **	.5284 **	.6435 **	.6115 **	1.0000							
V7	.0896	.0252	.0602	-.4087 *	.1341	-.3124	1.0000						
V8	.1199	-.2542	-.2727	.2511	-.3459	-.3884 *	-.8967 **	1.0000					
V9	-.1071	.1033	.1602	-.3340	.1047	-.3326	.6851 **	-.6877 **	1.0000				
V10	.1936	-.1038	-.0733	-.4585 *	-.0003	-.4350 *	.9476 **	-.8495 *	.6732 **	1.0000			
V11	-.1141	.0479	.0320	.4758 *	-.0202	-.0644	-.7793 **	.5526 *	-.5385 **	-.7774 **	1.0000		
V12	.0535	-.2459	-.2617	-.0498	-.3915 *	.1125	-.7976 **	.8057 **	-.5417 **	-.7011 **	.3755 *	1.0000	
V13	.2358	-.3258	-.2154	-.6232 **	-.3364	-.3916 *	.6538 **	-.4394 *	.5654 **	.7272 **	-.7062 **	-.3273	1.0000

N of cases: 39

1-tailed Signif: * -.01 **-.001

En primer lloc, havíem dimensionat el concepte separant els components que consideràvem més importants. Hem optat per treballar amb 4 dimensions: demografia, economia, educació i salut. A continuació, hem seleccionat 13 indicadors referits a aquestes dimensions i hem observat el seu comportament en les 39 unitats territorials analitzades. La selecció dels indicadors ha estat condicionada en molts casos per la informació de què disposàvem en cada moment.

Ara, en aquest apartat proposem fer el camí invers, és a dir, sintetitzar la informació obtinguda de manera que reflecteixi el grau de necessitat o benestar de cada territori.

És obvi que per mesurar qualsevol fenomen és necessari definir-lo prèviament. Definir necessitat o benestar és una feina força arriscada, donat l'alt component ideològic que hi ha darrere d'aquests termes. Per una altra banda, cal tenir present que el concepte de necessitat o benestar sempre és més ampli que el resultat del seu mesurament.

Igual que molts altres autors, volem deixar constància de la impossibilitat de reduir qualsevol realitat social a un sol índex sintètic, per potent que sigui el sistema d'indicadors que li doni suport i per sofisticada que sigui la metodologia estadística emprada. No obstant això, en aquest últim apartat, i com a annex, pre-

sentem l'elaboració d'un índex sintètic que aglutina els tres principals continguts en aquest estudi, alhora que ens apropa, a través de les dimensions, al constructe, però, sobretot, és un índex que evidencia i mesura desigualtats entre els diferents territoris analitzats; desigualtats referides, evidentment, la salut, el treball i l'educació.

(3) Hem realitzat una anàlisi factorial amb les 13 variables utilitzades i hem trobat dos factors que expliquen el 77% de la variabilitat de les dades. El primer factor aglutina els indicadors que fan referència a salut, educació i situació laboral, i el segon factor conté informació referida a demografia. El primer factor presenta les següents correlacions amb les variables de salut, educació i situació laboral: taxa d'atur ($r = .8929$), taxa d'instrucció insuficient ($r = .9737$), taxa de titulats superiors ($r = .7546$), esperança de vida en néixer ($r = .5826$), índex d'immigració ($r = .8184$).

Metodologia de construcció

L'índex s'ha elaborat a partir d'un indicador de cada dimensió estudiada tenint en compte el seu poder discriminant i la seva significació sociològica. ⁽¹⁾

Els indicadors seleccionats han estat tres: un de problemàtica econòmica (taxa d'atur), un de nivell d'instrucció (compost per la proporció de població amb instrucció insuficient i la taxa de titulats superiors) i un de salut (l'esperança de vida en néixer) (taula 8).

No hi hem inclòs cap indicador de la dimensió demogràfica; tots ells presenten correlacions molt altes entre si, però quasi no es correlacionen amb els indicadors de les altres dimensions. Quan utilitzem com a criteri classificador les variables demogràfiques, els barris queden associats d'una manera molt diferent a com quedarien si féssim servir qualsevol altra variable de caire més sociològic o econòmic. Per exemple, si considerem l'envelliment, trobarem que els tres territoris més envellits de la ciutat són Ciutat Vella, l'Eixample i Gràcia; però aquests districtes, fora de tenir l'envelliment com a característica comuna, no en tenen cap altra. Per tant, els indicadors demogràfics, en el present estudi, no són bons premonitors de la qualitat de vida, el benestar o la necessitat social; i és per això que hem decidit no incloure'ls per a la construcció del nostre índex sintètic.

Això no vol dir que no s'hagin de tenir en compte les variables demogràfiques. Pensem que s'haurien d'utilitzar com a complementàries de les altres di-

Taula 8
Indicadors seleccionats per a la construcció de l'ISDS

Barris	Taxa d'atur	Titulats superiors de més de 20 anys	Percentatge de població amb instrucció insuficient	Esperança de vida en néixer
	%	%	%	anys
1. Barceloneta	20,03	1,43	23,03	72,91
2. Parc	18,48	4,77	17,53	73,12
3. Gòtic	18,29	6,19	16,86	71,55
4. Raval	22,34	2,69	21,40	71,67
5. San Antoni	12,35	7,68	9,57	77,66
6. Esq. Eixample	10,76	13,36	6,19	77,51
7. Dta. Eixample	10,39	18,17	5,29	77,52
8. Estació Nord	11,14	9,82	7,03	77,90
9. Sagrada Família	12,08	7,52	8,48	77,69
10. Poble Sec	16,07	2,90	16,30	75,25
11. Montjuïc	25,41	2,03	32,17	69,94
12. Zona Franca	19,04	2,08	16,13	75,67
13. Font de la Guatlla	13,76	5,62	10,61	76,76
14. Bordeta-Hostafrancs	13,36	4,51	12,48	77,62
15. Sants	13,55	5,19	12,85	77,15
16. Les Corts	10,16	13,73	6,87	78,07
17. Pedralbes	7,62	25,15	3,18	77,93
18. Sant Gervasi	9,06	22,61	3,35	78,10
19. Sarrià	8,52	23,34	5,24	77,94
20. Vallvidrera	11,64	15,49	9,06	73,69
21. Gràcia	12,03	9,58	8,29	77,57
22. Vallcarca	12,10	11,03	8,76	77,08
23. Guinardó	13,10	6,90	10,54	77,20
24. Horta	14,84	3,28	18,12	77,63
25. Vall d'Hebron	13,78	3,83	16,78	77,11
26. Vilapicina-Turó de la Peira	14,88	3,32	16,17	77,55
27. Roquetes-Verdum	17,58	1,60	21,73	76,81
28. Ciutat Meridiana-Vallbona	20,44	0,78	22,51	73,95
29. Sagrera	12,96	4,77	9,99	77,99
30. Congrés	14,37	4,68	11,78	78,64
31. Sant Andreu	13,39	3,66	11,46	77,67
32. Bon Pastor	21,55	0,74	22,49	73,25
33. Trinitat Vella	18,31	0,75	24,44	75,97
34. Fort Pius	12,14	6,35	9,20	76,36
35. Poblenou	16,42	2,64	15,14	75,93
36. Barri Besòs	18,73	1,66	23,58	76,03
37. Clot	13,41	5,29	10,12	77,35
38. Verneda	16,82	2,47	16,56	77,24
Total Ciutat	13,69	7,94	12,21	76,70

mensions i del propi índex sintètic, ja que si aquest índex ens apropa a la gravetat del problema, les variables demogràfiques ens indicaran la magnitud d'aquesta gravetat i, per tant, són imprescindibles a l'hora de dissenyar polítiques d'intervenció social.

Tampoc hem inclòs variables d'al-

tres dimensions, com la taxa de població activa o l'índex de dependència econòmica, ja que no aporten més informació que la que ja aporten les variables escollides per a la construcció de l'índex; i incloure-les suposaria tenir informació redundant i sobreestimar el pes relatiu de les seves dimensions.

Per a la construcció de l'índex ⁽⁴⁾ hem seguit tres passos. El primer ha consistit a mesurar la desigualtat de cada territori per a cada una de les variables. La desigualtat és la distància que hi ha entre el valor que assoleix una variable en un territori i el valor màxim d'aquesta mateixa variable en el territori en millor posició. A continuació, hem pres aquesta mesura de desigualtat i hem col·locat a cada territori dins d'una escala de 0-1, definida per la distància entre el valor màxim i el valor mínim de la variable. Així doncs, I_{ij} expressa el valor absolut per un territori i referit a una variable; aquest valor es pot comparar directament amb els altres territoris i posa de manifest les diferències que hi ha entre ells. Ho definim de la següent manera:

$$I_{ij} = \frac{(\max X_{ij} - X_{ij})}{(\max X_{ij} - \min X_{ij})}$$

$\max X_{ij}$ = territori amb el valor màxim de la variable

$\min X_{ij}$ = territori amb el valor mínim de la variable

X_{ij} = valor de la variable en el territori considerat

El segon pas ha consistit a definir un indicador que sigui una mitjana de desigualtats o diferències socials (I_j), calculant la mitjana simple dels tres indicadors.

$$I_j = \frac{1}{3} \sum_{i=1}^3 I_{ij}$$

El tercer pas té com a objectiu ordenar els territoris de millor a pitjor pel que

fa al valor de les tres variables utilitzades. A aquest valor li hem donat el nom d'índex sintètic de desigualtats socials. El valor de l'Índex, expressat en forma de xifra, ens assenjala la puntuació assolida per la unitat d'anàlisi, considerant les tres dimensions conjuntament, i ens ajuda a veure la distància que li falta a cada territori per arribar al nivell del territori en la millor posició. Per portar a terme aquest últim pas hem utilitzat la següent expressió:

$$(ISDS)_j = (1 - I_j)$$

Les tres dimensions seleccionades han tingut el mateix tractament. No hem utilitzat cap criteri de ponderació per atorgar pesos específics a les diferents variables a l'hora de construir l'índex global. Dit d'una altra manera, li hem concedit el mateix valor a la salut, al treball i a l'educació.

Les dues variables de coneixement - instrucció insuficient i titulats superiors - s'han combinat per produir una mesura sintètica del nivell d'instrucció, assignant pesos idèntics a les dues components: (*nivell d'instrucció = 1/2 proporció de població amb instrucció insuficient + 1/2 taxa de titulats superiors*). Amb aquesta expressió s'aconsegueix no sobreestimar la dimensió educativa respecte de les altres.

Resultats

A la taula 9 presentem els valors dels índexs sintètics de desigualtats socials dels diferents territoris, i podem veure

com oscil·len entre 9 i 973. Pedralbes és el barri que obté una major puntuació, és a dir, una millor posició respecte dels altres territoris o, dit amb altres paraules, és el més desenvolupat amb una puntuació de 973. A l'altre extrem de la taula es troba el barri de Montjuïc, amb una puntuació de 9. La ciutat de Barcelona, considerada de forma global, assoleix un valor de 643. A partir d'aquí verifiquem la nostra hipòtesi inicial. És evident que a la ciutat existeixen diferències entre els diversos territoris, diferències que fan referència a la salut, l'educació i el treball.

També es pot constatar que els barris més deficitaris de la ciutat coincideixen amb el nucli antic, Ciutat Vella, i amb els territoris constituïts els anys 60 a partir dels fluxos migratoris de l'època: Nou Barris i determinades zones dels districtes de Sant Andreu, Sant Martí i Sants-Montjuïc. Així doncs, hi ha un cert paral·lelisme entre necessitat i any d'assentament o construcció de les edificacions del territori, amb l'excepció del nucli antic de la ciutat.

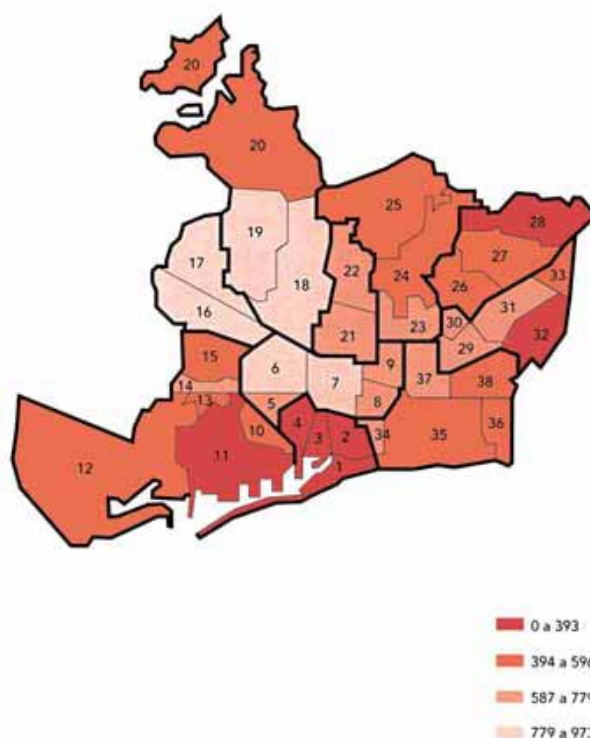
Per una altra banda, els districtes que en conjunt obtenen millors puntuacions i, per tant, estan més afavorits respecte d'aquestes variables són Sarrià-Sant Gervasi, Les Corts i l'Eixample. En els districtes de Sarrià-Sant Gervasi i Les Corts també hi ha certs territoris de nou

(4) La metodologia de construcció de l'índex està inspirada en la que ha fet servir el Pla de les Nacions Unides per al Desenvolupament en la construcció de l'Índex de Desenvolupament Humà. Desarrollo Humano: informe 1991. Publicat per PNUD. -Bogotá: Tercer Mundo Editores, 1991.

Tala 9
Índex sintètic de desigualtats socials

Barris	ISDS
17. Pedralbes	973
18. Sant Gervasi	934
19. Sarrià	932
7. Dta. Eixample	845
16. Les Corts	831
6. Esq. Eixample	800
8. Estació Nord	779
21. Gràcia	741
9. Sagrada Família	729
22. Vallcarca	728
5. Sant Antoni	718
29. Sagrera	697
30. Congrés	684
23. Guinardó	675
37. Clot	667
34. Fort Pius	665
31. Sant Andreu	660
14. Bordeta-Hostafranchs	659
Barcelona	643
15. Sants	640
13. Font de la Guatlla	637
20. Vallvidrera*	635
25. Vall d'Hebron	602
26. Vilapicina-Turó de la Peira	598
24. Horta	591
38. Verneda	542
35. Poblenou	509
10. Poble-Sec	484
27. Roquetes-Verdum	476
12. Zona Franca	440
36. Barri Besòs	414
33. Trinitat Vella	409
2. Parc	363
3. Gòtic	320
28. Ciutat Meridiana-Vallbona	303
1. Barceloneta	272
32. Bon Pastor	255
4. Raval	199
11. Montjuïc*	9

Mapa 2
Zones estadístiques de la ciutat.

* El nombre d'habitants d'un territori influeix en la variabilitat dels indicadors. A menys habitants, més variabilitat. Petites variacions en el numerador produeixen grans canvis en el resultat dels indicadors compostos. Aquest seria el cas de Montjuïc, que només compta amb 1.524 persones, que no arriben al 0,09 % dels habitants de la ciutat. Vallvidrera també es troba en aquesta situació, ja que compta només amb 2.357 habitants.

assentament i molts edificis de recent construcció, i és en aquests llocs on l'índex assoleix els valors més alts, la qual cosa ens fa pensar que el benestar s'ha desplaçat i concentrat cap a aquesta part de la ciutat.

La puntuació de qualsevol barri agafada de forma aïllada no té cap sentit ni aporta cap informació, la puntuació d'un territori té significat quan es posa en

relació amb els índexs dels altres territoris. Els indicadors pertanyen a una escala d'interval, fet que ens permet conèixer les distàncies reals entre les diferents unitats d'anàlisi. Així doncs, estem davant d'un instrument que a més d'evidenciar diferències ens n'indica la magnitud, i això és de gran utilitat per a la presa de decisions a l'hora de prioritzar intervencions socials.

Així, a tall d'exemple, si volguéssim reequilibrar les desigualtats referides a la salut, l'ocupació i l'educació de dos territoris que assoleixen un valor en l'ISNS de 200 i 800 respectivament; hauriem de dedicar 4 vegades més esforços al primer que al segon, suposant que la quantitat d'habitants dels dos territoris fos la mateixa. Però com que aquesta circumstància no es dona, ja que a la ciutat no hi ha

dos barris amb el mateix nombre de persones, si es volen assignar recursos tenint en compte l'índex i el nombre d'habitants s'hauria d'introduir alguna funció que recollís la variabilitat de població en els territoris.

L'ISDS ens dóna informació sobre els tres àmbits anteriorment esmentats però encara no reflecteix totes les dimensions del benestar o de la necessitat social. És la mitjana dels barris i no posa de manifest els desequilibris que es donen dins d'aquests ni altres tipus de desigualtats per motius ètnics, de disminució, prostitució, delinqüència, drogaaddicció, etc. És per això que tenim la intenció de continuar dedicant esforços al perfeccionament dels nostres instruments i a la recollida de dades per tal de millorar el coneixement de la realitat social que ens envolta, requisit previ ineludible per dissenyar i planificar actuacions i polítiques públiques.

Comparació-validació de l'instrument de mesura

Hem utilitzat un altre mètode per evidenciar desigualtats socials entre els diferents barris de la ciutat, aquest mètode es coneix amb el nom de regla BORDA i consisteix a sumar les classificacions que obté cadascun dels 39 territoris en les tres variables; d'aquesta manera obtenim una ordenació on els territoris més afavorits (amb menys atur, amb menys instrucció insuficient i amb més esperança de vida) queden en les primeres posicions i en les últimes posicions els

Taula 10
Comparació entre els tres instruments de mesura

Barris	A) Índex sintètic de necessitats socials	B) Índex sintètic de desigualtats socials	C) Índex de capacitat econòmica familiar
1. Barceloneta	22,03 (3)	272 (4)	57,96 (2)
2. Parc	46,61 (8)	363 (7)	67,39 (7)
3. Gòtic	50,00 (10)	320 (6)	76,39 (11)
4. Raval	24,58 (4)	199 (2)	56,58 (1)
5. Sant Antoni	146,61 (30)	718 (29)	100,06 (28)
6. Esq. Eixample	155,93 (33)	800 (34)	117,93 (33)
7. Dta. Eixample	162,71 (34)	845 (36)	135,89 (36)
8. Estació Nord	167,8 (35)	779 (33)	111,94 (22)
9. Sagrada Família	152,54 (32)	729 (31)	100,97 (29)
10. Poble Sec	61,02 (12)	484 (12)	75,20 (10)
11. Montjuïc	10,17 (1)	9 (1)	66,99 (6)
12. Zona Franca	47,46 (9)	440 (10)	84,02 (14)
13. Font de la Guatlla	98,31 (18)	637 (19)	96,52 (24)
14. Bordeta-Hostafranchs	118,64 (23)	659 (22)	93,22 (22)
15. Sants	102,54 (20)	640 (20)	89,69 (18)
16. Les Corts	181,36 (36)	831 (35)	126,13 (34)
17. Pedralbes	189,83 (38)	973 (39)	215,60 (39)
18. Sant Gervasi	190,68 (39)	934 (36)	161,79 (37)
19. Sarrià	187,29 (37)	932 (38)	167,51 (38)
20. Vallvidrera	120,34 (25)	635 (18)	129,32 (35)
21. Gràcia	150,85 (31)	741 (32)	97,60 (25)
22. Vallcarca	132,2 (28)	728 (30)	111,75 (31)
23. Guinardó	120,34 (24)	675 (26)	99,70 (26)
24. Horta	94,92 (17)	591 (15)	85,52 (15)
25. Vall d'Hebron	86,44 (15)	602 (17)	86,37(16)
26. Vilapicina-Turó de la Peira	94,07 (16)	598 (16)	83,45 (13)
27. Roquetes-Verdum	57,63 (11)	476 (11)	74,13 (9)
28. Ciutat Meridiana-Vallbona	27,12 (5)	303 (5)	66,05 (5)
29. Sagrera	144,07 (29)	697 (28)	96,41 (23)
30. Congrés	127,97 (27)	684 (27)	91,92 (20)
31. Sant Andreu	121,19 (26)	660 (23)	89,90 (19)
32. Bon Pastor	21,19 (2)	255 (3)	64,22 (3)
33. Trinitat Vella	39,98 (6)	409 (8)	65,57 (4)
34. Fort Pius	116,1 (22)	665 (24)	106,25 (30)
35. Poble Nou	63,56 (13)	509 (13)	79,82 (12)
36. Barri Besòs	41,53 (7)	414 (9)	73,96 (8)
37. Clot	116,1 (21)	667 (25)	92,39 (21)
38. Verneda	76,27 (14)	542 (14)	88,93 (17)
Total Ciutat	100 (19)	643 (21)	100 (27)

A) ISNS: taxa atur (91), instrucció insuficient (91), titulats superiors (91), esperança de vida (83-89). B) ISDS: taxa atur (91), instrucció insuficient (91), titulats superiors (91), esperança de vida (83-89). C) ICEF: (86-89 estatus social, potència fiscal mitjana dels turismes per família, edat mitjana dels turismes, valor mitjà cadastral dels sarveis i la construcció dels locals, despesa mensual mitjana de les famílies

territoris amb realitats socials més problemàtiques.

Amb la finalitat de poder determinar el grau de similitud en l'ordenació obtinguda pels dos mètodes, regla BORDA i ISDS, hem utilitzat un mètode

estàndard de comparació, el coeficient de classificació-correlació de Spearman, que dóna uns valors entre 0 i 1. Com més proper és aquest valor a 1, menor és la contradicció entre els mètodes utilitzats per classificar les dades.

L'ordenació que s'obté amb la regla BORDA és bastant similar a la que s'obté amb l'ISDS. El coeficient de classificació-correlació de Spearman, és de 0.9850. La desviació absoluta màxima correspon a Vallvidrera amb 7. Únicament 3 dels 39 territoris classificats obtenen una desviació absoluta de tres o quatre punts. A partir d'aquests resultats podem concloure que els dos mètodes no es contradueixen en absolut (taula 10).

L'índex sintètic de necessitat social utilitzat per l'Àrea de Serveis Socials de l'Ajuntament de Barcelona a partir de l'any 1987, va ser construït amb la regla BORDA.

L'any 1991 l'Ajuntament de Barcelona va publicar un estudi, "Índex de capacitat econòmica familiar a la ciutat de Barcelona", en què quedaven de manifest diferències entre els barris de la ciutat referides a la capacitat econòmica de les famílies.

Els resultats d'aquest estudi vénen expressats en una escala d'interval i també ordenen els territoris de major a menor en funció del valor assolit per l'Índex.

Per a la construcció de l'ICEF es van utilitzar sis variables: estatus social, potència fiscal mitjana dels turismes per família, edat mitjana dels turismes, valor mitjà cadastral dels serveis i la construcció dels locals, i la despesa mensual mitjana de les famílies en telèfon.

Hi ha molts estudis que posen de manifest l'alta relació que hi ha entre indicadors provinents de diferents esferes com la salut, l'educació, l'economia, etc. Per tant, i seguint en aquesta línia, els re-

sultats de l'ISDS haurien d'estar en concordància amb els resultats de l'ICEF. Hem realitzat una prova (coeficient de correlació de Pearson (1), per veure la relació entre els dos índexs, i el resultat obtingut ha estat: $r = .8289$, cosa que ens confirma l'alt grau de concordància entre els dos instruments de mesura.

Bibliografia

Alonso, L.E.: La producción social de la necesidad.

En: *Economistas / Madrid* - núm. 18 (1986)

Aluja, T (Director): Índex de la capacitat econòmica familiar a la ciutat de Barcelona - Barcelona: Ajuntament de Barcelona i Caixa d'Estalvis i Pensions de Barcelona, 1991.

Artells, J.: El diseño de un sistema de indicadores sociales - Madrid: II Panel de Expertos. Conceptos y metodología de construcción de Indicadores Sociales, (octubre 1987). (Jornades)

Borrell, C. et al.: Desigualdades en salud en áreas urbanas. Relación entre indicadores de mortalidad e indicadores socio-económicos. - Valencia: Comunicación presentada al IV congreso de la SESPSA, (octubre 1991).

Boudon, R. Lazarsfeld P.: Metodología de las Ciencias Sociales - Barcelona: Tusón. Vol I. Conceptos e índices -3a. edición-, 1984.

Vol. II Analisis empírico de la causalidad -3a. edición-, 1985.

Bradshaw J.: Una tipología de la necesidad social. - 2a. edición- Barcelona: Generalitat de Catalunya, 1983.

Briones, G.: Métodos y técnicas de investigación para las ciencias sociales - México: Trillas, 1982.

Carmona, J.A.: Los indicadores sociales, hoy - Madrid: Centro de Investigaciones Sociológicas, 1977.

Casas i Aznar, F.: Los indicadores sociales y psicosociales - Barcelona: PPU, 1990.

De Miguel, A.: Introducción: El estudio de los indicadores sociales - Madrid: Fundación Foessa, 1967. - (Tres estudios para un sistema de Indicadores Sociales)

De Miguel, J.M. Sevilla-Guzman, E.: Tipos de índices en sociología. En: *Revista de estudios sociales / Madrid* - núm. 8 (1973), p. 139-160.

EUTS.: L Manual de técnicas utilizadas en Trabajo Social- Donostia, 1990.

González Blasco, P.: Medir en ciencias sociales - En: García Fernando: El análisis de la realidad social - Madrid: Alianza, 1986.

González, B; Almarcha, A.: Construcción de indicadores sociales, metodología. II Panel de Expertos. - Madrid: Ilustre Colegio Nacional de Doctores y Licenciados

en Ciencias Políticas y Sociología, (octubre de 1987).

Instituto de la Mujer: Indicadores sociales para la mujer. – Madrid: Ministerio de Asuntos Sociales, 1989.

Lluch, J. Sierra, I.: Fuentes de datos y sistemas de indicadores para la acción social – Valencia: Direcció General de Serveis Socials. Generalitat Valenciana, 1987.

Mora y Araujo, et. al.: Medición y construcción de índices. – Buenos Aires: Nueva Visión, 1971.

Padua, J.: Técnicas de Investigación aplicadas a las ciencias sociales. – México: Fondo de Cultura Económica, 1979.

Programa de las Naciones Unidas para el Desarrollo: Desarrollo Humano. Informes 1990–1991–1992 – Colombia: Tercer Mundo Editores, SA.

Rodriguez Cabrero, G.: La medición de la necesidad: Precisiones conceptuales. En: Economistas / Madrid – núm. 18 (1986)

Sampere, E.: Els indicadors de necessitat social a la província de Barcelona.– Barcelona: Diputació de Barcelona, 1991.

Sarasa, S.: La problemática dels indicadors en els serveis socials. En: Fer Ciutat / Barcelona: Ajuntament de Barcelona. – núm. 11 (1986).

Soler, J; Sampere, E; Ferrando, P.: Un sistema d'indicadors socials per a la ciutat de Barcelona. – Barcelona: Ajuntament de Barcelona. Secretaria Tècnica de l'Àrea de Serveis Social,1987.

Thayor, R.: Com mesurar les necessitats en els Serveis Socials. – Barcelona: Generalitat de Catalunya, 1985.